

موانع اجرایی بر سر راه کارآفرینی در قزاقستان

مترجم: تهمینه مولانا

با اعتباریافتن قانونی تعاونی ها در در اتحاد جماهیر شوروی طی پرسترویکا^۱ (اصلاحات) سرآغازی بر انتقال اقتصاد قزاقستان به یک اقتصاد بازار محور بود. و همین موضوع راه را برای توسعه ی بخش خصوصی پس از ۱۹۹۱ هموار کرد، گرچه کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEها) با موانع اجتماعی، نهادی و سیاسی قابل توجه بر سر راه رشدشان مواجه بودند. کارآفرینی در سال های شکل گیری اش، در مقیاس کوچک در قزاقستان به واسطه ی دینامیک های به شدت متغییر رشد مشخص شده اند.

تدوین سیاست ملی قزاقستان در ترقی SMEها

در اوایل دهه ی ۱۹۹۰،

بیشتر سیستم های ثبت

اطلاعات SME ها، پیرامون

ایجاد شغل و دخالت در تولید

ناخالص داخلی، پس از فروپاشی

شوروی ناقص بودند. اما کارآفرینی

بخش جدایی ناپذیر از جریان انتقال

اقتصادی در پی فروپاشی اتحاد جماهیر

به شمار می رفت، حال چه دولت موافق بود و

چه مخالف با آن. کسب و کارهای کوچک فعال طی

پرسترویکا (دوره ی اصلاحات)، به شکل تعاونی ها ظهور یافتند.

یک تعاونی به عنوان یک بنگاه اقتصادی با مالکیت مشترک تعریف می شد

که به تولید یا توزیع کالا یا خدمات اشتغال داشت و توسط اعضا برای منافع دو طرفه اداره

می شد. تعاونی ها از کسب و کارهای قراردادی، که در آن مالکیت با سرمایه گذاران باقی

تلاش ها در راستای کنترل شکل گیری SMEها نیز بی قاعده به نظر می رسیدند: از طرفی یک استراتژی با ثبات برقرار نگردیده و از سوی دیگر الویت های منطقه ای و ناحیه ای تعریف نشدند. علی رغم این، دولت قزاقستان به معضلاتی که SMEها با آن ها مواجه بوده اند بی توجه نبوده و این مهم را می توان از خلال تلاش هایش در راه شکل گیری یک فضای قانونی مطلوب، جلب سرمایه های داخلی و خارجی و گسترش برنامه ها جهت حمایت کارآفرینی استنباط نمود. این تلاش و دیگر مکانیسم های حمایتی به هدف ایجاد و ترویج بخش خصوصی در یک کشور را باید در تنوع بخشی به اقتصاد و حفظ روند رشد اقتصادی حیاتی شمرد.

مقدمه

در سال ۱۹۹۱، قزاقستان هوز در آغاز مرحله ی انتقال به یک اقتصاد بازار محور قرار داشت. انتقال در طی پرسترویکا (دوره ی اصلاحات) در اواخر دهه ی ۱۹۸۰ شروع شده بود یعنی زمانی که به افراد اجازه ی تشکیل کسب و کار خودشان در قالب تعاونی ها داده شد. این پیشگامان کارآفرینی، کارکنان ماهر را از بخش دولتی جذب نمودند. به این ترتیب پس از ۱۹۹۱ راه برای توسعه ی بخش خصوصی هموار شد گرچه بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط SMEها هنوز با موانع پرشماری در سطح اجتماعی و سیاسی روبه رو بودند.

گسترش کارآفرینی طی پرسترویکا : تعاونی ها

کارآفرینی منشاء نوآوری و نیروی تعیین کننده برای تغییرات تکنولوژیکی محسوب می گردد. چنین نوآوری مشتمل بر پیشرفت در تولید، مدیریت، بازاریابی و سایر راه های بهبود محصول و خدمات می باشد. مهم ترین نوآوری شاید همانا گسترش یک فرهنگ کارآفرینی است که این امکان را برای مردم فراهم می آورد تا آینده ی خویش را بسازند.

بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط سهم به سزایی در "تولید ناخالص داخلی" در بسیاری از اقتصادهای در حال انتقال ایفا کرده و با چالش ایجاد سریع مشاغل تازه مواجه هستند. آن ها از طریق ایجاد شغل و موسسات جدید، در شکل دهی اقتصادی رقابتی، پویا و متنوع شرکت دارند که بی تردید منجر به بهبود در استاندارد های زندگی می گردد. چنین فعالیت کارآفرینانه جهت توسعه ی کشورهای اتحاد جماهیر شوروی سابق حیاتی تلقی می گردد همانطور که

معضلات / موانع	اقدامات پیشنهادی
مالی	
فقان مرکزیت ثابت (دفاتر، امکانات تولید، ماشین آلات و تجهیزات، زمین و غیره) کمبود سرمایه ی در گردش و منابع مالی	* اعطای منابع مالی کافی به کارآفرینان و فرصت شرکت در مرحله ی نهایی خصوصی سازی املاک دولت * ایجاد یک برنامه ملی برای لیزینگ در قزاقستان * تأمین اطلاعات برای کارآفرینان و بهره گیری سودبخش از دارایی های خصوصی شده * جلب وام از نهادهای مالی بین المللی (بانک جهانی، صندوق بین المللی پول، موسسه ی بین المللی مالی، بانک اروپایی توسعه و نوسازی، بانک توسعه ی آسیا، سازمان ملل متحد، صلیب سرخ و غیره) جهت حمایت از SMEها * ترغیب بانک های تجاری برای ارائه ی اعتبار به SMEها * الویت دادن به توزیع مناسب منابع سرمایه برای ترقی کارآفرینان کوچک * توسعه ی بازار سرمایه مخاطره آمیز

نهادی	آموزشی	دولتی	اطلاع رسانی
<p>فقدان یا گسترش ناقص کارآفرینی، درون ساختار بازار که به طور ناکارآمد رشد یافته</p> <p>* حمایت از رشد کارآفرینی</p> <p>* تدوین نظام نام‌های یکپارچه‌ی بازرگانی جمهوری چک برای در بر گرفتن یک قانون بازرگانی و نظام نام‌های کارآفرین</p> <p>* گردآوری یک مجموعه مقررات مربوط به املاک و مستغلات برای قزاقستان</p> <p>* خلق فضایی مطلوب برای بسط شبکه‌ی قضایی، مشاوره و ممیزی موسسات</p> <p>* حمایت از توسعه‌ی بانک‌های تجاری متخصص در وام‌ها و اعتبارات جهت SME ها</p> <p>* حمایت از توسعه‌ی بازار سهام و اتاق‌های بازرگانی</p> <p>* پرورش و حمایت از تامین تسهیلات، ارتباطات و دیگر بخش‌های خدمات محور</p> <p>* سازمان دهی یک شبکه از مراکز هدایت کسب و کار؛ خوشه‌های صنعتی و خدمات مشاوره آموزشی</p>	<p>کمبود دانش، مهارت و تجربه سیستماتیک در خصوص تشکیلات و مدیریت کسب و کار</p> <p>* توسعه و اجرای برنامه‌های آموزشی مبتنی بر کارآفرینی، بازبینی دوره‌ی آموزشی در مدارس، تربیت متخصصان جوان و تدارک فرصت‌های آموزشی دائم برای کارشناسان</p> <p>* افزایش تلاش‌ها در راستای همیاری‌های تکنیکی از طریق ساخت یک شبکه از کارشناسان و بهره‌گیری از این شبکه جهت نشر دانش</p> <p>* گسترش مراکز مشکل‌گشا برای کارآفرینان در حوزه‌ی مدیریت و سازماندهی کسب و کار</p> <p>* استقرار دفاتر مشاوره مخصوص کارآفرینان در حیطه فعالیت‌های دولت</p>	<p>* تدارک خدمات بیشتر دولتی برای کمک به کارآفرینان</p> <p>* حذف انگیزه‌ها برای بروز انحراف در وزارت خانه‌ها</p> <p>* اصلاح کارایی و کفایت حرفه‌ای قوه‌ی قضائیه‌ی قزاقستان</p> <p>* تضمین رعایت قوانین و مقررات در نظام ثبت، بیمه، صدور مجوز، دفترداری و غیره که سهولت بخشی شده اند. هر هیات ثبت و بررسی باید فهرستی از مدارک لازم برای ثبت را دارا باشد؛ این‌ها باید به سهولت برای همه‌ی متقاضیان قابل دسترسی باشند. شهروندان ملزم به پرداخت در مقابل خدمات ارائه شده از سوی دولت می‌باشند</p> <p>* تدوین خدمات ارائه شده به SME ها از سوی هیات‌های دولتی، بانک‌ها، شرکت‌های بیمه و موسسات حقوقی و دفاتر اسناد رسمی</p> <p>* بهبود کار و وزارت امور داخلی به گونه‌ای که فضا جهت کارآفرینی مستعد گردد</p>	<p>رسانه‌های جمعی به قدر کافی بازتاب مصلحتی که SME ها با آن روبه‌رو هستند را ارائه نمی‌دهند و چندان توجهی بر امر ارتقای تصویری مثبت از نگاه‌ای خصوصی ندارد</p> <p>* جاب‌بروشورهای مرتبط با حوزه‌ی کسب و کار، جزوات، نشریات و مجلات دوره‌ای</p> <p>* گزارش از مشکلات فعلی و توقیقات SME ها؛ تهیه‌ی اخبار ویژه برای رادیو و تلویزیون</p> <p>* کمک به کارآفرینان و انجمن‌های مرتبط برای تشریح مساعی با همتایان آن‌ها در سطح بین‌المللی</p> <p>* پشتیبانی از تبادل اطلاعات در ابعاد بین‌المللی</p>

جریان تعاونی به سرعت پیشرفت کرد. در ۱۹۸۷ حدود ۱۳/۹۰۰ تعاونی با بازده ۳۵۰ میلیون روبل وجود داشتند؛ در ۱۹۸۸ این تعداد به ۷۷/۵۰۰ واحد رسید که بازدهی در حدود ۶/۱ میلیارد روبل را عرضه می‌کردند؛ و در ۱۹۸۹ تقریباً شمار تعاونی‌های تولید کالا و خدمات به ۲۱۰/۰۰۰ با ارزش ۴۱ میلیارد روبل صعود کرد. در سال ۱۹۹۰، تعداد افراد درگیر در بخش تعاونی هم به بالغ بر پنج میلیون نفر رسید.

شکل‌گیری و توسعه‌ی بخش خصوصی در قزاقستان

کارآفرینی در قزاقستان تحت شرایط پیچیده و نامطلوب اجتماعی - اقتصادی و سیاسی تولد یافت، زمانی که یک بحران کلان اقتصادی جدی منجر به سقوط استانداردهای زندگی شد. امروز بخش خصوصی هنوز با برخی از موانع توسعه روبه‌رو است.

این دشواری‌ها مربوط به منابع مالی ضعیفی می‌باشند که ضروری است تا جهت توسعه کارآفرینی در ابعاد گسترده تقویت شوند. با این اوصاف دولت هنوز دغدغه‌ی مشکلات SME ها را دارد و در این راستا برای پروراندن یک فضای مطلوب قانونگذاری، جلب سرمایه‌ها از داخل و خارج کشور و تدوین برنامه‌های حمایتی از کارآفرینی تلاش می‌کند. بسیاری از چالش‌ها به علت این واقعیت اتفاق می‌افتد که همواره تعصبات اجتماعی در مقابل مالکیت مشاغل و کسب سود وجود دارند.

در قزاقستان، به طور سنتی، تدبیری برای خدمات مشتری یا کوشش برای تغییر کیفیت و کمیت عرضه طی نوسانات تقاضا و رقابت موجود نمی‌باشد. کارآفرینان ملزم به برخورداری از مهارت‌های عملی، مشتمل بر توانایی عرضه‌ی محصول یا خدمات بهتر، جهت یافتن جایگاه مناسب، در بازار اشیاع شده، می‌باشند لیکن آن‌ها عمدتاً حتی فاقد دانش کافی پیرامون بازاریابی مدرن و تکنیک‌های مدیریت هستند. مهارت‌ها و قابلیت‌های اکثر کارگران بالا است، اما آن‌ها به اجرای سفارشات و انجام طرح‌های دیگران خو گرفته‌اند و از این افراد برای مشارکت حرفه‌ای، برآورد ریسک، ابتکارات عمل و ارزیابی مسئولیت فردی، ضمن کار، بهره‌گرفته نمی‌شود. در فضای بازار، گرچه این ویژگی‌ها ضرورت قطعی در موفقیت یک کسب و کار محسوب می‌شوند، ولی در جامعه‌ی پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی غالباً به عنوان "تزویر مخوف" شناخته می‌شدند.

با این پیش‌زمینه، حتی پس از استخدام کارگر ماهر و کوشا، یک کارآفرین لازم است تا چندین سال صرف ترویج یک ذهنیت نوین میان نیروی انسانی خود نماید. علی‌رغم این گونه چالش‌ها، ابتکارات کارآفرینانه رواج بیشتری یافته و کارآفرینان از شهرتی با ثبات تر و مطمئن تر بهره‌مند شده‌اند.

برطرف‌سازی موانع کارآفرینی

در سالیان شکل‌گیری، کارآفرینی در مقیاس کوچک در قزاقستان با محرک‌های رشد به شدت موقتی مشخص می‌شدند. فعالیت‌ها برای کنترل شکل‌گیری SME ها نیز روال عادی نداشت؛ استراتژی ملی باثباتی در حمایت از SME ها استقرار نیافته بود و هیچ لویت منطقه‌ای و ناحیه‌ای هم موجود نبود.

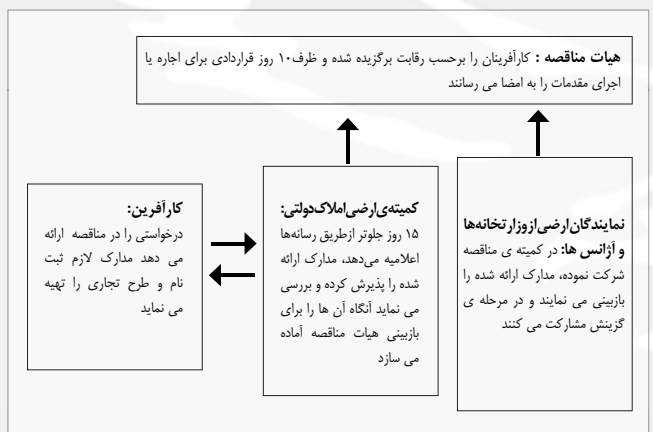
این موضوع بدین دلیل بود که ساختارهای کارآفرینی نه تقاضا شده و نه ارائه گردیده بود. اصولاً هیچ تلاشی از جانب دولت در نظارت بر توسعه‌ی SME ها صورت نپذیرفته بود. SME ها با کمبود سرمایه، ناتوانی در پرداخت دیون، روند نازل در استانداردهای زندگی و توسعه‌ی منابع انسانی، و تنزل ظرفیت خرید مردم رو به رو بودند. به علاوه، داده‌های رسمی آماری کاملاً فعالیت‌های بخش خصوصی را پوشش نداد؛ فعالیت‌های غیر رسمی نظیر دستفروشی، تولید در مقیاس کوچک، مشاوره، خدمات آموزشی و دیگر خدمات ثبت نشده که فراوان نیز به چشم می‌خوردند.

در چنین فضایی حکم شماره‌ی ۳۰۳۶ ریاست جمهوری به تاریخ ۱۸ جولای ۱۹۹۶ با عنوان "مقررات افزوده برای تحقق ضمانت‌های دولت در فعالیت کارآفرینانه" به ضرورت صادر گردید. حکم مذکور برای شهروندان ضمانت‌های دولتی را در چهارچوبی از حمایت لیبرالیسم و فعالیت کارآفرینانه و نیز حفاظت در برابر اقدامات بروکراتیک تدارک می‌دید. در عین حال، به منظور حصول به توسعه‌ی تمام‌عیار، یک استراتژی جامع برای حمایت از SME ها حیاتی بود.

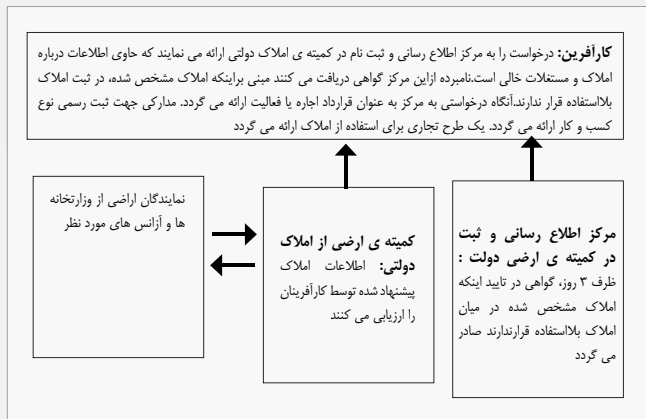
یکی از معضلات جدی کارآفرینان با کمبود یا فقدان سرمایه‌ی ثابت ارتباط دارد. فروش هدفمند و فرآیند تسهیل شده‌ی اجاره‌ی سرمایه‌ی ثابت متعلق به دولت، که هنوز خصوصی نشده جهت رسیدگی به این معضل تدبیر شده است. این شامل فروش یا انتقال ساختمان و زمین است که بلااستفاده بوده یا بهره‌گیری نادرست شده - به ویژه پروژه‌های ساختمانی راکد. نمودار ۱ نمای کلی از یک مدل انتقال این گونه از سرمایه‌ی ثابت به کارآفرینان خصوصی را دربردارد. مسئله این است که مقداری قابل توجه از سرمایه‌ی ثابت که در

می‌ماند و نظارت توسط آن مالکان یا مدیران قانونی اعمال می‌گردد، اصولاً متمایز می‌باشند. هدف تعاونی‌ها به جای افزایش بازده کلی مجموعه، بر افزایش درآمد تک تک اعضا معطوف است و اعضا تعاونی‌ها قبل از هر چیزی علاقمند به درآمد فردی‌اند تا افزایش بازده از طریق سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز در یک نوآوری. با پذیرش قانون "تعاونی‌ها در اتحاد جماهیر شوروی" در سال ۱۹۸۸ فرصت‌های پرشماری ایجاد گردید. مردم توانستند شغل دومی علاوه بر موقعیتشان در بخش دولتی، پیدا کنند یا توسط تعاونی‌ها استخدام شوند. در حقیقت تعاونی‌ها نهادهای اقتصادی قانونی با حقوق مشخص محسوب می‌شدند. این بخش برای بسیاری از کارگران ماهر که بخش دولتی را جهت یافتن فرصت‌های شغلی بهتر ترک گفتند جذاب به نظر می‌رسید. اغلب تعاونی‌ها کالاهایی با کیفیت مرغوب، قیمت پایین و بهره‌وری بالا از نیروی انسانی و تجهیزات خود تهیه می‌کردند.

نمودار ۱ - فرآیند انتقال سرمایه‌ی ثابت بلااستفاده به کارآفرینان

نمودار ۲- فرآیند انتقال املاک و مستغلات بلااستفاده به کارآفرینان

KFE پیدایش یک اقتصاد غیررسمی به دلیل:

* مالیات و قیمت بالا است که بر کسب و کارهای بخش دولتی تحمیل می شوند؛

* ساختار قانونی ناقص، مالا مال از راه گریز است، که زمینه رشد فعالیت زیرزمینی را فراهم می کند؛

* افزایش قیمت هایی که کارآفرینان پس از ترک بخش دولتی با آن مواجهند؛

* و معضلات ثبت کسب و کارهای جدید و غیر دولتی.

مشکل عمده هم مسئله ی ثبت و هم اداره ی یک بنگاه اقتصادی خصوصی می باشد. تقریباً ۷۵ درصد از کارآفرینان به پیچیدگی های روند دریافت پروانه ی اشتغال اشاره کرده اند. معضلات مذکور به واسطه ی فرآیند گنگ درخواست و برگه های مالیاتی بفرنج پدید آمده اند و از طریق ساده سازی این برگه ها و نیز تسهیر روند کار، بی درنگ قابل برطرف شدن می باشد. یکی از راه حل های پیشنهادی از سوی دست اندرکاران، استقرار مراکز پشتیبانی کسب و کار است تا قوانین را توضیح داده و به کارآفرینان در راستای گذر از مراحل مختلف قبل و بعد از راه اندازی موسسه مساعدت نمایند.

نتیجه گیری

علی رغم تمامی مشکلاتی که کسب و کارهای کوچک امروز با آن روبه رو هستند، در مجموع فضای کسب و کار در قزاقستان در ابعاد چشمگیری شاهد بهبود بوده و رشد شدید اقتصادی، به کارگیری قانونگذاری های به نفع کسب و کارها و تغییر آرام دیدگاه ها نسبت به مالکیت مشاغل، همگی مؤید این موضوع می باشند. اما نارسایی و تناقض در برخی قوانین، که منجر به بسط اقتصاد غیررسمی یا زیرزمینی می شوند انکار ناپذیر به نظر می رسند. اولویت هایی که تاکنون از سوی دولت قزاقستان در پشتیبانی از SME ها تصریح گردیده اند به عنوان مرجعی سودبخش جهت سازمان های دولتی، سرمایه گذاران داخلی و خارجی و نهادهای بین المللی مالی به کار رفته اند. حداکثر مساعدت به SME ها در قالب سرمایه و تأمین مالی ترغیب موسسات تأمین مالی به تخصیص سرمایه برای بخش SME را در بر دارد.

قانونگذاری های فعلی باید در راستای حذف شروطی که نسبت به کارآفرینان، به صورت موانع بروکراتیک و اخاذی های غیرقانونی، اسباب تبعیض را فراهم می آورند از طریق نظارت و بازرسی های لازم تعدیل گردند. همچنین، همبازی های تکنیکی در سطح بین المللی که برنامه های مشاوره و آموزش راتروری می دهند در کشور قزاقستان تکمیل شده است که از جمله ی آن می توان به انتشار اطلاعاتی که حقوق و وظایف SME ها را دربر دارند اشاره نمود. بی شک قزاقستان برای حرکت دادن سریع جریان اقتصاد، بیش از هر زمان نیازمند حضور کارآفرینان است.

بنابراین، کارآفرینان خود کلید اصلی برای تاثیرگذاری در اصلاحات و بازسازی در قزاقستان بوده و سازمان هایی نظیر "انجمن کارآفرینان آلماتی" و "KFE" نخستین گام های مهم در گرد هم آوردن اهالی کسب و کار را به منظور تعیین مشکلات، راهکارها و به اشتراک گذاردن نقطه نظرات پیموده اند. اینک، کارآفرینان باید به ابراز نیازمندی هایشان به دولت تداوم بخشیده تا یک فضای بهتر کسب و کار از طریق یک چهارچوب منظم مدیریتی نشو و نما کند. چنین فضایی به تکوین مکانیسم های کاری مبتنی بر دموکراسی کمک شایانی می کند چرا که جامعه ی کسب و کار قادر می گردد تا آزادانه در شرایطی قانونمند با دولت کار کرده و اقتصاد رقابتی را فراتر از عرصه ی منابع طبیعی خود خلق نماید.

1-Perestroika: Russian word for "Restructuring"

2-On Cooperatives in the USSR

3-Hideous Hypocrisy

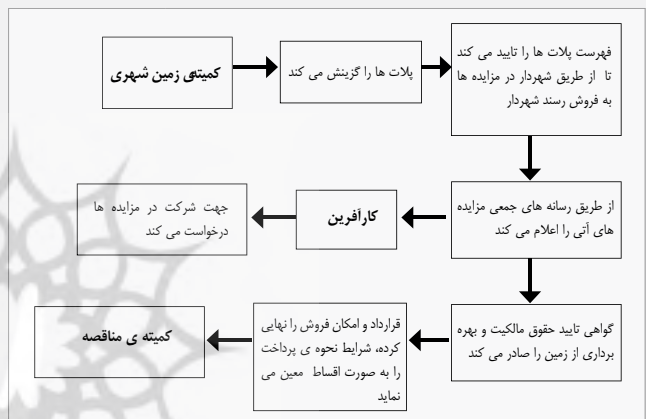
4- Kazakhstan Forum of Entrepreneurs

5- Shadow Economy

6- Almaty Association of Entrepreneurs

www.cipe.org منبع:

نمودار ۳- فرآیند فروش زمین براساس مناقصه

مراحل اولیه ی اصلاحات خصوصی شده اصولاً اتلاف گردیده است؛ غالباً ساختمان ها، زمین و تجهیزات به هدر رفته یا بدون استفاده مسترد شده اند و علت آن هم مدیریت غلط بوده است. همزمان، بسیاری از کارآفرینان مشروع و علاقمند به سرمایه ی ثابت دسترسی ندارند. دولت باید مالکان جدید را به استفاده یا فروش املاک خصوصی شده ترغیب نماید. در ۱۹۹۷، برنامه ای جهت کنترل انتقال چنین املاک و مستغلاتی به کارآفرینانی که اولین ها در ارائه ی اطلاعات و درخواست برای املاک و مستغلات بلا استفاده بودند به وجود آمد. این املاک به کارآفرینان با امکان تملک درآینده اجاره داد می شد با این شرط که به یک فعالیت اقتصادی سودبخش و خلق مشاغل تازه متعهد باشند. نمودار ۲ فرآیند تخصیص املاک و مستغلات صنعتی بلااستفاده به SME ها را به تصویر کشیده است، در حالی که نمودار ۳ فرآیند فروش مبتنی بر مناقصه ی زمین های بلااستفاده را نشان می دهد.

تقویت آوای کسب و کار

امروز، کارآفرینان در قزاقستان کار با یکدیگر را آغاز کرده اند تا نیازهای خود را مشخص کرده و نظریات و پیشنهادات صحیحی را به دولت عرضه نمایند. یکی از گروه هایی که در این راستا عملکرد چشمگیری داشته جامعه ی کارآفرینان قزاقستان KFE بوده است، این نهاد به این منظور شکل گرفت که تبادل ایده و اطلاعات بین دولت و SME ها را سهولت بخشد. در سال ۲۰۰۶، KFE مجموعه ای از تحقیقات و مباحثات را به هدف تعیین گرایشات و رفتارهای کارآفرینان نسبت به موضوعات متنوع اقتصادی همچون؛ سیاست های مالیاتی موجود، حق امتیاز و غیره در کشورشان را اجرا نمود.

نهاد KFE کشف نمود؛ فاکتورهایی که توسعه کسب و کارهای کوچک را در قزاقستان به تأخیر می اندازد در ساختار اقتصادی قرار گرفته اند و عملاً چهارچوب دست و پاگیر قانونی و رسمی فعالیت های کسب و کارهای کوچک را تابع خود نموده اند.

درحال حاضر، اقتصاد به شدت به استخراج و فروش منابع طبیعی وابسته است بنابراین بخش ارزش افزوده - که اغلب SME ها به آن تعلق دارند - سرمایه ی اندکی دریافت می کند. حال آن که همین بخش ارزش افزوده است که در دراز مدت قزاقستان را حفظ نموده و برای شهروندان فرصت های شغلی را میسر می سازد. درعین اینکه نفت و گاز کلیدهای رشد